

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

PEDAGOGICAL ASPECTS OF ADULT EDUCATION

УДК 378.048.2 : 614.23

Олександра Лисенко
ORCID iD 0000-0001-9356-1306

кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора Інституту післядипломної освіти,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
бульвар Т. Шевченка, 13, 01601 м. Київ, Україна
A.Yu.Lysenko@gmail.com

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ

У запропонованій статті проаналізовано чинні нормативно-правові документи, а також теоретичні положення, що стосуються освітніх принципів; визначено базові принципи післядипломної підготовки лікарів (системності, неперервності, варіативності змісту, елективності навчання, наступності, інноваційності, опори на індивідуальний досвід, актуалізації результатів навчання, спільної діяльності, універсальності), представлено їх аналіз з позиції практики післядипломної медичної освіти.

Ключові слова: базові принципи післядипломної освіти лікарів; освіта впродовж життя; післядипломна підготовка лікарів.

Вступ. В сучасних умовах соціально-економічних перетворень система освіти має розглядатися як основа національного і духовного відродження суспільства, адже лідерські позиції сьогодні належать тим країнам, організаціям та людям, які володіють найсучаснішою інформацією та здатні до ефективного її застосування.

Спираючись на концепцію «освіта впродовж життя», що була прийнята світовим співтовариством, ми усвідомлюємо, що удосконалення, з урахуванням вимог часу, потребують всі ланки національної освітньої системи, однак з огляду на сучасні проблеми поістіндустріальної епохи розвитку цивілізації все більшого значення для забезпечення підготовки конкурентоспроможного людського капіталу, здатного до високотехнологічного та інноваційного розвитку країни набуває освіта дорослих на післядипломному етапі (Цехмістер Я. В., 2002, с. 7).

Саме тому, з метою визначення основних положень, що мають бути дотримані при організації неперервної, відкритої, доступної системи післядипломної освіти необхідним постає визначення її базових принципів.

Мета статті – визначити базові принципи післядипломної освіти лікарів.

З метою визначення базових принципів післядипломної освіти лікарів, необхідно здійснити аналіз чинної нормативно-правової документації, теоретичних положень, а також практики післядипломної підготовки лікарів.

Основні принципи освіти. Принцип (від латинського *principium* – начало, основа) – основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін. (Словник української мови, 1976, с. 693).

Основні принципи освіти у нашій державі закріплені у статті 6 Закону України «Про освіту», до них належать:

- «доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;
- рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;
- гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями;
- незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім навчальних закладів, заснованих релігійними організаціями);

- науковий, а також світський характер освіти (крім навчальних закладів, заснованих релігійними організаціями);

- інтеграція з наукою і виробництвом;
- взаємозв'язок з освітою інших країн;
- гнучкість і прогностичність системи освіти;
- єдність і наступність системи освіти;
- безперервність і різноманітність освіти;
- поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті».

Говорячи про вищу освіту, то її підґрунтя закріплено у Законі України «Про вищу освіту», де визначено такі її принципи, як:

- «сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

- доступності вищої освіти;
- незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів);

- міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

- наступності процесу здобуття вищої освіти;
- державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності;

- державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів вищим навчальним закладам, що провадять таку діяльність;

- сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

- відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою».

Таким чином, ми бачимо, що чинна в Україні нормативно-правова база відповідає сучасним світовим векторам суспільного розвитку, зокрема щодо гуманізації, інтернаціоналізації та стандартизації освітнього процесу.

Так, комісія ЮНЕСКО виокремлює чотири основні компетентнісні принципи освіти: навчитися жити разом, навчитися набувати знань, навчитися працювати, навчитися жити (Incheon Declaration and SDG4 – Education 2030 Framework for Action [Електронний ресурс]).

За результатами аналізу наукових досліджень, вважаємо за необхідне зупинити нашу увагу на таких освітніх принципах, що мають бути відображені у системи післядипломної освіти. Так, у роботах С. О. Сисоевої знаходимо основні принци-

пи навчання дорослих: практичності, індивідуалізації, наочності, а також опори на минулий досвід учня (Сисоева С. О., 2011, с. 50). Вивчаючи роботи В. О. Сухомлинського нашу увагу привернули деякі з визначених ним у якості основних принципів вчення про виховання, зокрема: неповторність кожної особистості, а також виявлення індивідуальних особливостей учня, навчання через подолання труднощів, отримання позитивних почуттів від навчання, дослідницький підхід до предмету навчання, самостійна розумова праця учня у процесі навчання (Сухомлинський В. О., 1976, с. 605).

Що стосується безпосередньо післядипломної освіти як такої, що орієнтована на розвиток існуючих компетентностей індивідуума з урахуванням його наявних знань, вмінь, життєвого досвіду та світоглядних переконань, то, на нашу думку, серед її базових специфічних принципів необхідно відзначити наступні:

- системності;
- неперервності;
- варіативності змісту;
- елективності навчання;
- наступності;
- інноваційності;
- опори на індивідуальний досвід;
- актуалізації результатів навчання;
- спільної діяльності;
- універсальності.

Розглянемо кожен із представлених принципів детальніше.

Що стосується принципу системності, то у процесі післядипломної підготовки лікарів, він розглядається нами з позиції необхідності забезпечення відповідності цілей, змісту, форм і методів навчання, а також оцінювання андрагогічним особливостям навчання дорослих (Сисоева С. О., 2011, с. 29). Адже дорослий учень потребує визначення конкретних освітніх цілей, що будуть реалізовуватись із застосуванням інтерактивних освітніх технологій, а також оцінюватись із застосуванням методу позитивної критики, що не лише розкриватиме недоліки у роботі учня, але й висвітлюватиме позитивні здобутки у навчанні.

Наступний принцип – неперервності, розкриває необхідність навчання дорослим учнем упродовж всього життя, зокрема за рахунок реалізації самоосвітнього компонента, проходження періодичних програм підвищення кваліфікації, а також участі в освітніх проектах понад нормативно-обумовлений мінімум; передбачає вмотивованість людини до постійного саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя. Відносно лікарів, то означений принцип значною мірою реалізується через необхідність проходження атестації що п'ять років з метою підтвердження звання лікаря-спеціаліста або присвоєння / підтвердження кваліфікаційної категорії. Слід зазначити, що обов'язковою умовою допуску до атестації є проходження впродовж року

до атестації передатестаційного циклу у вищому медичному навчальному закладі, що є одним із видів післядипломної медичної освіти.

Принцип варіативності змісту передбачає можливість удосконалення професійної компетентності з окремих розділів відповідної спеціальності, необхідних для більш якісного кваліфікованого надання медичної допомоги населенню з урахуванням сучасних світових стандартів. Що стосується лікарів-спеціалістів, то означена можливість у повній мірі може бути реалізована за рахунок проходження циклів тематичного удосконалення при вищих медичних навчальних закладах та / або провідних лікувальних закладах нашої держави (за умови наявності відповідної ліцензії Міністерства освіти та науки України). Говорячи про первинну спеціалізацію в інтернатурі, то наведений принцип має бути реалізовано за рахунок адаптації навчального плану та програми підготовки спеціалістів, у нормативно визначених межах, з урахуванням вихідного рівня їх знань та навичок після завершення додипломного етапу навчання.

Елективність у процесі навчання дорослих розкривається крізь надання певної свободи при виборі цілей, змісту, форм, методів, джерел, строків, часу, місця навчання, а також способів оцінки результатів. У той же час, слід зазначити, що у багатьох європейських країнах, а також Сполучених Штатах Америки принцип елективності навчання передбачає можливість вибору предметів для вивчення самими учнями. Однак, з урахуванням змісту попередньо розглянутих принципів та з огляду на особливості медичної освіти, самостійний вибір циклів підготовки розглядається нами у контексті принципу варіативності змісту.

Що стосується принципу наступності, то він забезпечується методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, навчальної літератури, дотриманням послідовності руху від простого до складнішого в навчанні та організації самостійної роботи учнів (Гончаренко С. У, 1997, с. 227). На нашу думку, у системи післядипломної освіти лікарів необхідно визначити два напрями за якими має реалізовуватись принцип наступності, а саме: горизонтальний та вертикальний. Адже, послідовність і системність викладення матеріалу має забезпечуватись від циклу до циклу у межах одного виду післядипломного навчання – горизонтальна наступність, а також при організації та проведенні кожного наступного циклу професійного удосконалення – вертикальна наступність.

Інноваційність як принцип післядипломної освіти визначається не лише отриманими у процесі навчання новими знаннями, уміннями та навичками, але і здатностями до їх творчого застосування у процесі професійної діяльності, самостійного навчання та професійного удосконалення упродовж життя (Сисоєва С. О., 2011, с. 35), прагненням до новатор-

ських конструктивних змін у власній поведінці та діяльності організації з метою удосконалення якісних показників.

Опора на індивідуальний досвід – принцип післядипломної освіти, що розглядає досвід учня як джерело навчання для самого учня та його колег, а також передбачає необхідність індивідуалізації навчальних програм з урахуванням попереднього рівня підготовки учнів, його психофізіологічних, вікових і когнітивних особливостей, наявного життєвого досвіду.

Що стосується принципу актуалізації результатів навчання, то він передбачає можливість швидкого застосування на практиці знань, умінь, навичок та якостей, здобутих у процесі навчання. У даному випадку слід звернути увагу на таку форму організації навчання лікарів як очно-заочна, що зокрема застосовується під час первинної спеціалізації в інтернатурі. Очна частина підготовки проводиться на кафедрах вищих медичних навчальних закладів та передбачає аудиторну підготовку у формі лекційних практичних та семінарських занять. Заочна частина відбувається у формі стажування на базах закладів охорони здоров'я. Таким чином, черговість частин підготовки забезпечує оптимальні можливості для швидкої імплементації отриманих знань у практичну діяльність.

Принцип спільної діяльності передбачає активну участь учня у навчальному процесі, сприяє забезпеченню партнерських відносин взаємодії, а також психологічної комфортності у роботі викладача та дорослого учня, створює передумови для взаємної відповідальності за результати навчання.

Універсальність як освітній принцип, передбачає що саме освіта має відігравати спрямовуючу роль в утвердженні етичних норм та моральних цінностей людства, забезпечуючи процес виховання з орієнтацією особистості на довгострокову перспективу з урахуванням суспільних потреб, а не лише засвоєння знань та умінь з метою механічного задоволення власних інтересів (Кремень В. Г., Ткаченко В. М., 2011, с. 28-29).

Таким чином, принципи, що запропоновані нами у якості базових для післядипломної освіти відповідають сучасним психолого-педагогічним уявленням, а також андрагогічним особливостям навчання дорослої особистості та можуть бути імplementовані у систему післядипломної освіти лікарів з метою створення оптимальних умов для удосконалення їх професійної компетентності (Al-Shehri A., 1992), а також формування стійкого прагнення до самодосконалення та розвитку.

Висновки. Аналіз чинної нормативно-правової документації, теоретичних положень, а також практики післядипломної освіти лікарів дозволив нам визначити базові принципи післядипломної освіти лікарів науково-обґрунтоване впровадження яких у практику медичної освіти сприятиме сталому гармонійному розвитку національної плеяди

високопрофесійних, свідомих лікарів, здатних до співпереживання та творчого мислення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні науково-методичних підходів щодо

ефективного застосування визначених базових принципів післядипломної освіти лікарів у

практичній діяльності вищих медичних навчальних закладів.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси: Наукове видання / За матеріалами першої Всеукр. наук.-практ. конференції «Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти» / В. Г. Кремень, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, В. О. Огнев'юк, В. М. Ткаченко, П. Ю. Саух, Д. І. Дзвінчук, С. О. Сисоєва, І. В. Соколова. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011. – 162 с.
3. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчальний посібник / С. О. Сисоєва. – К.: ВД «Екмо», 2011. – 324 с.
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 7, 1976. – С. 693.
5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: у 5 т. – К.: Радянська школа. – 1976. – Т. 1. – С. 403-637.
6. Цехмістер Я. В. Допрофесійна підготовка учнів у лицей медичного профілю : теорія і практика : монографія / Я. В. Цехмістер. – К.: Наукова думка, 2002. – 621 с.
7. Al-Shehri A. The market and educational principles in continuing medical education for general practice / A. Al-Shehri // Medical Education, 1992. – №26. – P. 384-388, DOI: 10.1111/j.1365-2923.1992.tb00191.x
8. Incheon Declaration and SDG4 – Education 2030 Framework for Action [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656E.pdf>

References

1. Ghoncharenko S. U. (1997). *Ukrajinsjkyj pedagoghichnyj slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. K.: Lybidj, 376 (ukr).
2. Kremenj V. Gh., Sukhomlynsjka O. V., Bekh I. D., Oghnev'juk V. O., Tkachenko V. M., Saukh P. Ju. and oth. (2011). *Rozvytok suchasnoji osvity: osvitologhichni nagholosy: Naukove vydannja [Development of modern education: Educational emphases]*. Proceedings of the I All-Ukrainian Conference «Osvitologhija – naukovyj naprjam intehrovanogho piznannja osvity». K.: Kyjivsjkyj universytet imeni Borysa Ghrinchenka, 162 (ukr).
3. Sysojeva S. O. (2011). *Interaktyvni tekhnologhiji navchannja doroslykh: navchaljnij posibnyk [Interactive adult learning technologies]*. K.: VD «Ekmo», 324 (ukr).
4. *Slovnyk ukrajinsjkoji movy: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language] (1976). Tom 7, 693 (ukr).*
5. *Sukhomlynsjkyj V. O. (1976). Metodyka vykhovannja kolektyvu [Method of team upbringing]. K.: Radjansjka shkola, T. 1, 403-637 (ukr).*
6. *Tsekhmister Ya. V. (2002). Doprofesijna pidghotovka uchniv u liceji medychnogho profilju : teorija i praktyka : monoghrafija [Doprofessional training of students in the Lyceum of a medical profile: theory and practice]. K.: Naukova dumka, 621 (ukr).*
7. Al-Shehri A. The market and educational principles in continuing medical education for general practice (1992). *Medical Education*, 26, 384-388, DOI:10.1111/j.1365-2923.1992.tb00191.x (eng).
8. Incheon Declaration and SDG4 – Education 2030 Framework for Action Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656E.pdf> (eng).

БАЗОВЫЕ ПРИНЦИПЫ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВРАЧЕЙ

Лысенко Александра, кандидат педагогических наук, доцент, заместитель директора Института последипломного образования, Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца, бульвар Т. Шевченко, 13, 01601 г. Киев, Украина, A.Yu.Lysenko@gmail.com

В представленной статье проанализированы действующие нормативно-правовые документы, а также теоретические положения, касающиеся образовательных принципов; определены базовые принципы последипломной подготовки врачей (системности, непрерывности, вариативности содержания, елективности обучения, преемственности, инновационности, опоры на индивидуальный опыт, актуализации результатов обучения, совместной деятельности, универсальности), представлено их анализ с позиции практики последипломного медицинского образования.

Ключевые слова: базовые принципы последипломного образования врачей; образование в течение жизни; последипломная подготовка врачей.

BASIC PRINCIPLES OF DOCTORS' POSTGRADUATE EDUCATION

Oleksandra Lysenko, PhD in Pedagogy, Associate Professor, Deputy Director of the Institute of Postgraduate Education, Bogomolets National Medical University, 13 T. Shevchenka Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine, A.Yu.Lysenko@gmail.com

In the presented article the current legislation and theoretical principles analysed from the position of educational principles; defined the basic principles of doctors' postgraduate education: consistency (ensure andragogic features of adult education compliance with objectives, content, forms and methods of teaching and assessment), continuity (lifelong learning of adult student), variation of content (the possibility of the thematic professional competence improving), training electivity (freedom in choosing of the objectives, content, forms, methods, sources, timing, time and place of study and methods of evaluation of results), continuity (methodically and psychologically grounded construction program, textbooks, compliance motion sequence from simple to complex learning and independent work of students), innovation (ability to creatively use acquired knowledge and skills in the professional activities, independent training and professional development throughout life), reliance on individual experience (considers the experience of the student as a source of learning for the student and his colleagues, and requires individualization of curriculum given prior training of students, its physiological, age and cognitive features of existing life experience), actualization of learning outcomes (quick practical application of knowledge, skills and skills acquired during training), collaboration (active participation the student in the learning process), universality (education should play a guiding role in the humanity ethical norms and moral values forming, providing the education process with a focus on the long term perspective regarding to social needs), their analysis presented from the perspective of postgraduate medical education practice.

Keywords: basic principles of doctors' postgraduate education; doctors' postgraduate education; lifelong learning.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2017

Прийнято до друку 25.05.2017

УДК 374.7-043.86

Alla Durdas

ORCID iD 0000-0001-6456-6108

Postgraduate Department of Theory and History of Pedagogy,
Borys Grinchenko Kyiv University,
13-b Tymoshenko Str., 04212 Kyiv, Ukraine,
a.durdas@kubg.edu.ua

EDUCATION DEVELOPMENT TRENDS OF ADULTS IN FRANCE: MODERNITY AND PROSPECTS

The article highlights the features that determine the development of adult vocational education in France, and also analyzes the main trends in its development. The features of distance learning in this country are highlighted. The characteristics of the basic structural elements of the system of continuing vocational education of adults in France are analyzed.

Keywords: adults education; continuous education; distance learning; education development strategy; expertise; factors of adult education; vocational education.

Introduction. The mission of adult education is the development of an adult person in accordance with the challenges of our time. The main strategic objective of adult education, relating to any country and reflecting the global processes in the modern world, is the creation of conditions for the development of an adult in accordance with his or her interests and abilities. To date, the priority idea of the development of education in Ukraine is the concept of lifelong education of a person.

During the last decade, Ukrainian and foreign scholars have actively pursued pedagogical studies of

the problems of continuing education (N. Biryukova, A. Darinsky, T. Desyatov, A. Dzhurinsky, I. Zyazyun, D. Kidd, V. Kremen, P. Lengrand, Z. Malkova, N. Mukan, A. Novikov, N. Nichkalo, V. Onushkin, N. Rukhadze, G. Selman, S. Sysoeva, L. Sigayev, S. Vershlovskyi, A. Vladislavlyev, B. Wolfson and others).

The purpose of the article is to study the peculiarities and development tendencies of adult professional education in France.

To date, the priority idea of the development of education in Ukraine is the concept of lifelong